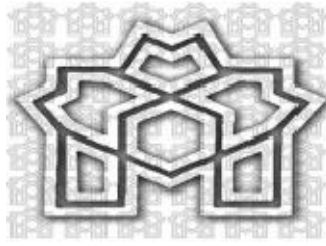

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده علوم اجتماعی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مددکاری اجتماعی

موضوع:

**بررسی تأثیر حمایت اجتماعی بر میزان سلامت روان کادر درمان بیمارستانی در استان
مازندران**

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر حسین یحیی زاده

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر سید احمد حسینی

استاد داور:

جناب آقای دکتر حبیب الله آقا بخشی

دانشجو:

زهرا ناظری جویباری

پاییز ۱۳۹۱

تقدیر و تشکر

سپاس پروردگار را که به من توان داد و مرا یاری نمود تا مشکلات را پشت سر گذارم و موفق شوم.

تقدیم به:

پدر بزرگوام

که با اندیشه بلندش بهترین حامی

مادر عزیزم

که مهربانترین و مستحکمترین پشتوانه زندگی ام است.

سپاس از برادران و خواهران عزیزم که در تمامی فراز و نشیب های زندگی مرا تنها نگذاشتند و یاری رسانم بودند.

و تشکر از دوست گرامی ام (سرکار خانم مریم رشیدیان) که همواره همراه و همیارم بود.

بر خود لازم می دانم از اساتید بزرگواری که در این دوره، به من آموختند و از جهل و تاریکی،

مسیری به سوی روشنی به رویم گشودند، به خصوص استاد راهنما: جناب آقای دکتر یحیی زاده،

استاد مشاور: جناب آقای دکتر حسینی و استاد داور: جناب آقای دکتر آقابخشی، سپاسگذاری و

قدردانی کنم.

چکیده

رساله حاضر پژوهشی است در زمینه بررسی تأثیر حمایت اجتماعی بر میزان سلامت روان، که به روش پیمایشی انجام شده است. جمعیت آماری این پژوهش، کادر درمان بیمارستان زارع و امام خمینی (ره) می باشد که به روش نمونه گیری تصادفی سیستماتیک انتخاب شده است.

هدف اصلی این پژوهش، شناخت تأثیر حمایت اجتماعی بر میزان سلامت روان کادر درمان بیمارستان می باشد. جهت رسیدن به این هدف، با توجه به تاریخچه سلامت روان و بررسی تحقیقات و تئوری های مناسب، موضوعات اصلی پژوهش مورد بررسی قرار گرفته شد و در نهایت نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات، ارائه شد.

با توجه به مبانی نظری پژوهش، مدل تحلیلی ارائه گردید که در آن تأثیر متغیر مستقل یعنی حمایت اجتماعی بر متغیر وابسته یعنی سلامت روان بررسی شد. داده های پژوهش با استفاده از پرسشنامه جمع آوری و تجزیه و تحلیل شد و آزمون های آماری مناسب صورت گرفت. طبق آزمون صورت گرفته، تنها یک فرضیه پژوهش تأیید شد و نتایج نشان داد که بین حمایت اجتماعی و سلامت روان و همچنین شاخص های حمایت اجتماعی (حمایت عاطفی، حمایت مالی) رابطه معنی داری وجود ندارد.

واژگان کلیدی: حمایت اجتماعی، سلامت روان، کادر درمان بیمارستان.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول کلیات پژوهش
۲	۱-۱ مقدمه.....
۳	۲-۱ بیان مسئله.....
۵	۳-۱ انگیزه پژوهشگر.....
۵	۴-۱ هدف پژوهش.....
۶	۵-۱ اهمیت و ضرورت پژوهش.....
۸	۶-۱ فایده پژوهش.....
۹	فصل دوم ادبیات پژوهش
۱۰	۱-۲ مقدمه.....
۱۰	۲-۲ تاریخچه سلامت روان در جهان.....
۱۴	۳-۲ تاریخچه سلامت روان در ایران.....
۱۷	۴-۲ مفهوم سلامت.....
۱۹	۵-۲ سلامت روانی.....
۲۱	۱-۵-۲ تعریف آماری سلامت روان.....
۲۱	۲-۵-۲ تعریف کلینیکی سلامت روان.....
۲۲	۳-۵-۲ تعریف اجتماعی سلامت روان.....
۲۲	۶-۲ سطوح پیشگیری سلامت روان.....

۲۳	۷-۲ اهداف سلامت روان
۲۴	۸-۲ اصول سلامت روان
۲۴	۹-۲ عوامل مؤثر بر سلامت روان.....
۲۶	۱۰-۲ معیارهای سلامت روان.....
۲۹	۱۱-۲ مبانی نظری سلامت روان
۲۹	۱-۱۱-۲ سلامت روان از دیدگاه جامعه شناسی
۲۹	۲-۱۱-۲ سلامت روان از دیدگاه روان شناسی
۳۴	۱۲-۲ حمایت اجتماعی
۳۶	۱۳-۲ تعاریفی از حمایت اجتماعی.....
۳۷	۱۴-۲ انواع حمایت اجتماعی
۳۹	۱۵-۲ ابعاد حمایت اجتماعی
۳۹	۱۶-۲ عملکردهای حمایت اجتماعی.....
۴۱	۱۷-۲ منابع حمایت اجتماعی.....
۴۲	۱-۱۷-۲ خانواده به عنوان یک منبع حمایتی.....
۴۲	۲-۱۷-۲ همکاران به عنوان یک منبع حمایتی.....
۴۳	۱۸-۲ نظریات حمایت اجتماعی
۴۴	۱۹-۲ مدل های حمایت اجتماعی.....
۴۵	۲۰-۲ حمایت اجتماعی از دیدگاه روان شناسی.....
۴۷	۲۱-۲ حمایت اجتماعی و سلامتی.....
۴۹	۲۲-۲ تأثیر حمایت اجتماعی بر سلامت روان

۵۰	۲۳-۲ وظایف حمایتی خانواده در سلامت روان.....
۵۱	۲۴-۲ پژوهش های انجام شده در جهان
۵۳	۲۵-۲ پژوهش های انجام شده در ایران
۵۸	۲۶-۲ بیان چارچوب نظری
۵۹	۲۷-۲ سؤالات و فرضیات تحقیق.....
۶۰	۲۸-۲ الگوی نظری پژوهش
۶۱	فصل سوم روش پژوهش
۶۲	۱-۳ مقدمه.....
۶۲	۲-۳ روش پژوهش.....
۶۳	۳-۳ جمعیت آماری
۶۳	۴-۳ روش نمونه گیری.....
۶۴	۵-۳ حجم نمونه.....
۶۵	۶-۳ واحد پژوهش
۶۶	۷-۳ ابزار جمع آوری اطلاعات.....
۶۶	۸-۳ روش تجزیه و تحلیل داده ها
۶۷	۹-۳ تعریف نظری سلامت روان.....
۶۸	۱۰-۳ تعریف عملیاتی سلامت روان
۷۰	۱۱-۳ اعتبار و روایی سلامت روان
۷۱	۱۲-۳ تعریف نظری حمایت اجتماعی
۷۱	۱۳-۳ تعریف عملیاتی حمایت اجتماعی

فصل چهارم تجزیه و تحلیل اطلاعات

۷۳

۱-۴ مقدمه..... ۷۴

۲-۴ آمار توصیفی..... ۷۴

۳-۴ آمار استنباطی..... ۱۰۴

۱۱۳

فصل پنجم نتیجه گیری و پیشنهاد

۱-۵ مقدمه..... ۱۱۴

۲-۵ نتیجه گیری..... ۱۱۴

۳-۵ پیشنهادات..... ۱۱۸

۴-۵ موضوعات پیشنهادی برای پژوهش های آتی..... ۱۱۹

۵-۵ محدودیت های پژوهش..... ۱۲۰

۶-۵ نقش مددکار اجتماعی در بیمارستان..... ۱۲۱

منابع و مأخذ..... ۱۲۴

ضمائم..... ۱۳۳

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول شماره (۴-۱): توزیع پاسخگویان بر حسب سن.....	۷۵
جدول شماره (۴-۲): توزیع پاسخگویان بر حسب جنس.....	۷۶
جدول شماره (۴-۳): توزیع پاسخگویان بر حسب وضعیت تأهل.....	۷۷
جدول شماره (۴-۴): توزیع پاسخگویان بر حسب میزان تحصیلات.....	۷۸
جدول شماره (۴-۵): توزیع پاسخگویان بر حسب درآمد.....	۷۹
جدول شماره (۴-۶): توزیع پاسخگویان بر حسب وضعیت اقتصادی.....	۸۰
جدول شماره (۴-۷): توزیع پاسخگویان بر حسب وضعیت استخدامی.....	۸۱
جدول شماره (۴-۸): توزیع پاسخگویان بر حسب سمت شغلی.....	۸۲
جدول شماره (۴-۹): توزیع پاسخگویان بر حسب احساس مورد حمایت قرار گرفتن.....	۸۴
جدول شماره (۴-۱۰): توزیع پاسخگویان بر حسب گویه های حمایت عاطفی.....	۸۷
جدول شماره (۴-۱-۱۰): توزیع میزان حمایت عاطفی پاسخگویان.....	۸۹
جدول شماره (۴-۱۱): توزیع پاسخگویان بر حسب گویه های حمایت مادی یا ابزاری.....	۹۰
جدول شماره (۴-۱-۱۱): توزیع میزان حمایت مادی پاسخگویان.....	۹۲
جدول شماره (۴-۱۲): توزیع گویه های حمایت اطلاعاتی پاسخگویان.....	۹۴
جدول شماره (۴-۱-۱۲): توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان حمایت اطلاعاتی.....	۹۶
جدول شماره (۴-۱۳): توزیع میزان حمایت اجتماعی پاسخگویان.....	۹۸
جدول شماره (۴-۱۴): توزیع پاسخگویان بر حسب میزان سلامت جسمانی.....	۹۹
جدول شماره (۴-۱۵): توزیع پاسخگویان بر حسب میزان اضطراب و اختلال خواب.....	۱۰۰
جدول شماره (۴-۱۶): توزیع پاسخگویان بر حسب میزان اختلال در عملکرد اجتماعی.....	۱۰۱

- جدول شماره (۴-۱۷): توزیع پاسخگویان بر حسب میزان افسردگی..... ۱۰۲
- جدول شماره (۴-۱۸): توزیع پاسخگویان بر حسب میزان سلامت روانی..... ۱۰۳
- جدول شماره (۴-۱۹): جدول تقاطعی مربوط به میزان حمایت عاطفی و میزان سلامت روان کادر درمان بیمارستان..... ۱۰۵
- جدول شماره (۴-۲۰): آزمون‌های آماری مربوط به رابطه بین متغیرهای حمایت عاطفی و سلامت روان... ۱۰۶
- جدول شماره (۴-۲۱): جدول توافقی مربوط میزان حمایت اطلاعاتی و میزان سلامت روان کادر درمان بیمارستان..... ۱۰۷
- جدول شماره (۴-۲۲): آزمون‌های آماری مربوط به رابطه متغیرهای حمایت اطلاعاتی و سلامت روان..... ۱۰۸
- جدول شماره (۴-۲۳): جدول تقاطعی مربوط میزان حمایت مادی و میزان سلامت روان کادر درمان بیمارستان..... ۱۰۹
- جدول شماره (۴-۲۴): آزمون‌های آماری مربوط به رابطه بین متغیرهای حمایت مادی و سلامت روان... ۱۱۰
- جدول شماره (۴-۲۵): جدول تقاطعی مربوط میزان حمایت اجتماعی و میزان سلامت روان کادر درمان بیمارستان..... ۱۱۱
- جدول شماره (۴-۲۶): آزمون‌های آماری مربوط به رابطه متغیرهای حمایت اجتماعی و سلامت روان..... ۱۱۲

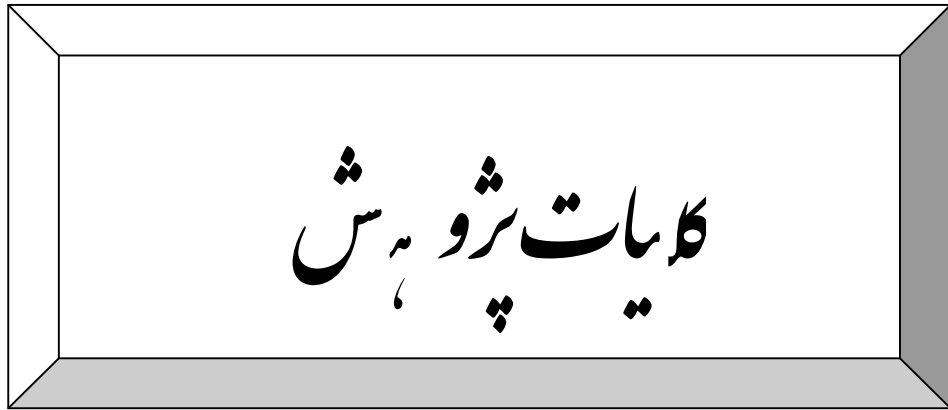
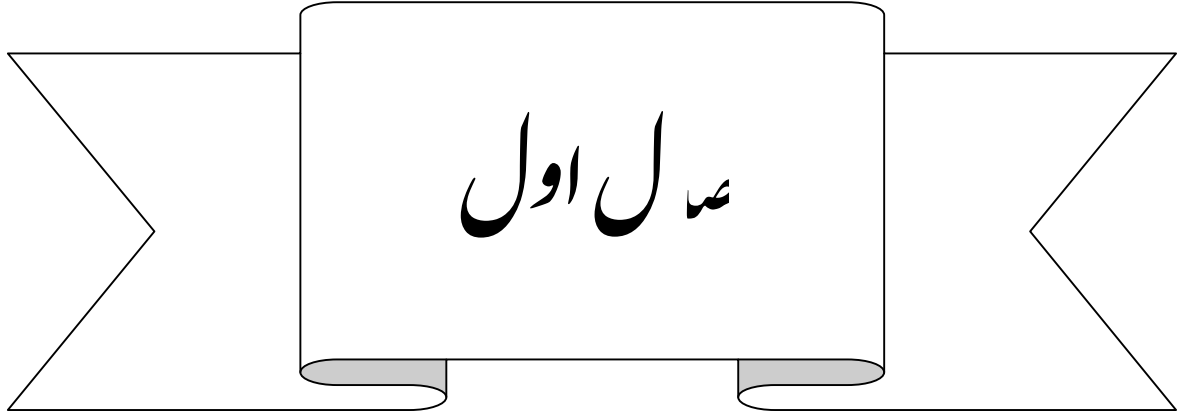
فهرست نمودار

عنوان	صفحه
نمودار شماره (۴-۱): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس سن.....	۷۵
نمودار شماره (۴-۲): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس جنس.....	۷۶
نمودار شماره (۴-۳): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس وضعیت تأهل.....	۷۷
نمودار شماره (۴-۴): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس میزان تحصیلات.....	۷۸
نمودار شماره (۴-۵): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس درآمد.....	۷۹
نمودار شماره (۴-۶): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس ارزیابی آنها از وضعیت اقتصادی.....	۸۰
نمودار شماره (۴-۷): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس وضعیت استخدامی.....	۸۱
نمودار شماره (۴-۸): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس سمت شغلی.....	۸۳
نمودار شماره (۴-۹): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس منبع حمایتی خانواده.....	۸۴
نمودار شماره (۴-۱۰): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس منبع حمایتی دوستان.....	۸۵
نمودار شماره (۴-۱۱): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس منبع حمایتی همکاران.....	۸۵
نمودار شماره (۴-۱۲): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس حمایت عاطفی.....	۸۹
نمودار شماره (۴-۱۳): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس حمایت مادی.....	۹۳
نمودار شماره (۴-۱۴): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس حمایت از اطلاعاتی.....	۹۷
نمودار شماره (۴-۱۵): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس حمایت اجتماعی.....	۹۸
نمودار شماره (۴-۱۶): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس سلامت جسمانی.....	۹۹
نمودار شماره (۴-۱۷): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس میزان اضطراب و اختلال خواب.....	۱۰۰

نمودار شماره (۴-۱۸): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس میزان اختلال در عملکرد اجتماعی..... ۱۰۱

نمودار شماره (۴-۱۹): توزیع درصدی پاسخگویان بر اساس میزان افسردگی..... ۱۰۲

نمودار شماره (۴-۲۰): توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب میزان سلامت روانی..... ۱۰۳

۱-۱ مقدمه

نیروی انسانی شاغل در سازمان ها، امروزه به عنوان سرمایه های اصلی هر سازمان محسوب می شوند. از این رو تلاش و کوشش سازمانها از سوئی جذب توانمندترین و کارآمدترین نیروها و از سوی دیگر حفظ و نگهداری چنین نیروهائی است. نیروهای توانمند، بانشاط و پراگیزه قادرند بار مسئولیت های سازمان را به دوش بکشند و موجبات ترقی و تعالی سازمان را فراهم آورند. در حقیقت مقوله سلامت، منبع بسیار اساسی توانمندی نیروی انسانی است که تنها بر رفتار فردی اثر ندارد بلکه بر محیط های شغلی هم تأثیر می گذارد. مشکلات جزء لاینفک هر گونه زندگی است، کمیت و کیفیت این مشکلات در زمان ها و مکان های مختلف متفاوت است، به طوری که از فرایند رشد و تکامل اعضاء، روابط بین فردی، محیط خانواده، محیط خارجی زندگی و یا محیط کاری ناشی می شود و به گونه ای متقابل بر آنها تأثیر می گذارد (حسینی، ۱۳۸۷). سیستم های حمایتی می تواند اساس رشد حرفه ای کارکنان را فراهم ساخته و خطر ابتلاء به فشار روانی را در آنها کاهش دهد. تحقیقات نشان داده است که سیستم های حمایتی قوی موجب تعدیل اثرات عوامل فشارزا می شود؛ به طوری که افرادی که در محیط های حمایتی قوی به سر می برند از لحاظ روانی نسبت به افرادی که از چنین فرصتی برخوردار نیستند، در وضعیت بهتری قرار دارند. زیرا حمایت خانواده، جامعه و سلامت روانی اثر مستقیم بر شغل افراد می گذارد (یزجردی، ۱۳۸۱). حمایت اجتماعی^۱ اساس تعلق داشتن، پذیرفته شدن و مورد عشق و محبت قرار گرفتن می باشد. حمایت اجتماعی برای هر فرد یک ارتباط امن بوجود می آورد که احساس محبت و نزدیکی، یکی از ویژگی های اصلی این ارتباط است. حمایت اجتماعی یک کمک دوجانبه است که موجب خلق تصور مثبت از خود، پذیرش خویشتن، احساس عشق و ارزشمندی می گردد و تمام اینها به فرد فرصت خودشکوفایی و رشد می دهد. روابط اجتماعی یکی از شیوه های است که صرف نظر از نوع نظام اجتماعی، به عنوان شیوه ای عام و فراگیر در تمام جوامع برای کسب منابع حمایتی مورد استفاده قرار می گیرد، افراد بر اساس روابط اجتماعی شان و بر حسب نوع پیوندهای تشکیل دهنده آن؛ یعنی پیوندهای ضعیف و قوی، منابع حمایتی مورد نیازشان را به دست می آورند. عده ای منابع حمایتی را در درون جامعه و روابط آن جستجو می کنند، یعنی به روابط، چگونگی روابط، تعداد روابط فرد با دیگران و برخورداری از منابع حمایتی اهمیت می دهند؛ این برخورداری از حمایت اجتماعی به نحوی است که می توان سلامتی را به عنوان تابعی از میزان حمایت اجتماعی در نظر گرفت. به عبارتی هرچه میزان حمایت اجتماعی افزایش یابد، سطح سلامتی افزایش می یابد و بالعکس، هرچه میزان حمایت اجتماعی

^۱ Social Support

کاهش یابد، سطح سلامتی نیز کاهش می یابد. از این نگاه سلامتی مشروط به داشتن حمایت اجتماعی است (قدسی، ۱۳۸۲: ۳۹).

از جمله حوزه های مرتبط با سلامت روان، شغل افراد می باشد. در واقع کار و اثرات و ابعاد آن به عنوان عامل اساسی رفع احتیاجات ضروری بشر، از ابتدای پیدایش وی تا به امروز که جنبه اختصاصی پیدا نموده، مورد توجه انسان ها بوده است. نسل آدمی به مرور پی می برد که کار و فعالیت تنها به رفع احتیاجات مادی محدود نمی شود بلکه نتایج مثبت و ارزنده ای نیز در سلامت و نشاط او دارد. البته شرایط همیشه این گونه نیست، در بعضی موارد کار و شغل سبب ایجاد تنش و اضطراب و در نتیجه به خطر افتادن سلامت افراد می شود که این مسأله می تواند دلایلی از قبیل نوع کار، میزان مسئولیت ها، روابط انسانی حاکم بر کار و ... داشته باشد. از آنجا که سلامت و یا عدم سلامت روانی افراد شاغل، اثر مستقیمی بر کیفیت کار آنها دارد، لذا توجه به این مسئله نیز اهمیت بالایی دارد و می تواند در زمینه بهبود کیفیت و بهره وری شغلی افراد، تأثیر قابل توجهی بر جای گذارد (قرچه داغی و شریعت زاده، ۱۳۷۳). بدین منظور پژوهش حاضر به بررسی تأثیر حمایت اجتماعی بر میزان سلامت روان کادر درمان بیمارستانی پرداخته است تا با استفاده از نتایج آن در برنامه ریزی و سیاست گذاری های کلان بتوان از صدمه به سلامتی این افراد اجتناب و با تأمین سلامت روان آنها موجبات ارتقای سطح سلامت شخصی و اجتماعی آنان، فراهم گردد و از عوارض و پیامدهای ناشی از آن و هدر رفتن نیروی انسانی و اقتصادی جلوگیری شود.

۱-۲ بیان مسئله

سلامت روان که حالتی از سلامتی عاطفی و اجتماعی است، به علت اثرگذاری بر وضعیت و سلامت جسمانی مقوله ای بسیار حائز اهمیت به شمار می آید. سلامت روان در واقع منبعی است که افراد را قادر می سازد، زندگی خود را به شکل موفقیت آمیزتری اداره نمایند. عوامل متعدد محیطی، اجتماعی و جسمی بر وضعیت سلامت روان اثر می گذارد؛ یکی از این عوامل، حمایت های اجتماعی است. حمایت اجتماعی از جنبه های مختلف احساسی، اطلاعاتی، مصاحبتی و نظایر آن که در خلال رخدادهای زندگی روزمره یا بحران هایی که فرد با آنها روبروست، ظاهر می شود. فقدان و کاستی حمایت اجتماعی، موجب آسیب پذیری در مقابل تنیدگی (فشار یا استرس) شده و زمینه را برای بروز انواع اختلالات روانی به ویژه افسردگی، اضطراب و اختلال در عملکرد اجتماعی را فراهم می آورد. در واقع به نظر می رسد که یکی از نتایج درک حمایت اجتماعی از سوی افراد، تأمین سلامت روان آنهاست. به بیانی دیگر شاید بتوان گفت که حتی هسته اصلی درمان بیماریها و اختلالات روانی، حمایت و درک خانواده، جامعه و اطرافیان است (قدسی، ۱۳۸۲: ۳). از سال ۱۹۷۴

میلادی کشورهای عضو سازمان بهداشت جهانی^۱، توجه بیشتری به مسئله‌ی عوامل اجتماعی - روانی در تهدید انسان‌ها داشته‌اند، به طوری که توجه کشورهای صنعتی بیش از هر چیز معطوف به محیط کار و شغل افراد گردید. از این جهت سلامت روان در رفتار سازمانی و بهداشت حرفه‌ای از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. تأمین سلامت روان و ارتقاء آن در سطح جامعه از مهم‌ترین پیام‌ها و وظایفی است که سازمان بهداشت جهانی بر عهده‌ی همه‌ی دولت‌ها گذاشته است و خاطر نشان کرد که تمام ملل جهان وظیفه دارند که سطح بهداشت روان خود، خانواده و جامعه‌شان را ارتقاء دهند (صادقی و همکاران، ۱۳۸۷). سلامت روان حالتی از بهزیستی است که در آن فرد توانایی‌هایش را باز می‌شناسد، قادر است با استرس‌های معمول زندگی کنار آید، از نظر شغلی مفید و سازنده باشد و در نهایت به عنوان بخشی از جامعه با دیگران مشارکت و همکاری داشته باشد. سلامتی، بدون در نظر گرفتن سلامت روان مفهومی نخواهد داشت. این موضوع در سالهای اخیر بیشتر مورد تأکید قرار گرفت (حسینی، ۱۳۸۷). هنگامی که افراد تحت فشار زیادی هستند، حمایت اجتماعی به عنوان یک سپر محافظتی عمل می‌کند. برخی اوقات حمایت‌های اجتماعی لازم، در دسترس افراد وجود ندارد، بنابراین تلاش آنها جهت دستیابی به این منابع حمایتی، موجب بحرانی شدن موقعیت استرس‌زا در آنها می‌شود (هاوس^۲، ۱۹۸۱). رویکرد تحلیل شبکه از دهه ۱۹۷۰ با بحث‌های حمایت اجتماعی اهمیت بسیاری پیدا کرده، چرا که مشخص شده، دریافت حمایت اجتماعی بر رضایتمندی زندگی و شغلی افراد نقش بسزایی دارد. حمایت اجتماعی از جمله متغیرهایی است که در بخش‌های مختلف فعالیت‌های انسانی دارای نقش و تأثیر مهمی است. وجود حمایت اجتماعی به اطمینان و خود شایستگی‌ها برای آزمون تجارب جدید می‌افزاید و با یک قدرت مقابله‌ای گسترش یافته، انسان در موقعیتی بهتر برای برآوردن نیازها و محرومیت‌ها قرار می‌گیرد (شاکری‌نیا، ۱۳۷۸). داگلاس و بویز^۳، طرح سیستم‌های حمایتی را یکی از مهم‌ترین جنبه‌های افزایش مقاومت افراد نسبت به کارآیی شغلی معرفی کرده و می‌افزایند سیستم‌های حمایت قوی، اساس رشد حرفه‌ای و عینی در محل کار محسوب می‌شود (داگلاس و بویز، ۱۹۸۳: ۳۹۳).

با توجه به مطالب ذکر شده و با توجه به بروز و شیوع فشارهای روانی و اختلال روانی در سازمان‌های بهداشت و درمان، نظیر بیمارستان، مؤثرترین شیوه‌ی پیشگیری از بروز فشارها و اختلال‌های روانی، ایجاد حمایت‌های اجتماعی و ابعاد سه‌گانه‌ی آن (حمایت عاطفی، حمایت اطلاعاتی، حمایت ابزاری) می‌باشد. حمایت اجتماعی نقش بسیار مهم و مؤثری بر سلامت روان کادر درمان

^۱ World Health Organization

^۲ House

^۳ Douglas & Bevis

بیمارستان دارد و از آنجا که سلامت روان کادر درمان برای رسیدگی بهتر به مراجعین از اهمیت زیادی برخوردار است، از این جهت این مقوله دارای ارزش پژوهشی زیادی است. با توجه به مطالب بالا، پژوهشگر به دنبال پاسخگویی به این سؤال می باشد که: آیا حمایت اجتماعی بر میزان سلامت روان کادر درمان بیمارستان تأثیر می گذارد؟

۱-۳ انگیزه پژوهشگر

سلامتی موضوعی مشترک در بسیاری از کشورها و فرهنگ هاست که همه سازمان های بهداشتی - درمانی جهت دستیابی به آن تلاش می کنند. عوامل متعددی از قبیل ساختار زیست شناسی، وضعیت زندگی، محیط، وضعیت اجتماعی و... بر سلامتی تأثیرگذار هستند. از عوامل بسیار مهم اثرگذار بر سلامتی فرد، شغل اوست که از طریق در معرض قرار دادن فرد با عوامل مختلف، سلامتی فرد را مورد تهدید قرار می دهد. برخی از مشاغل به دلیل مواجهه با عوامل تنش زای مختلف فیزیکی، جسمی، روان شناختی، اجتماعی بیش از سایر مشاغل، سلامتی فرد را مورد تهدید قرار می دهد، به عنوان مثال کارکنان بهداشت و درمان از گروه هایی هستند که در معرض چنین تنش های شغلی می باشند، ضمن اینکه یکی از مهم ترین حوزه های توسعه پایدار سلامتی، بخش بهداشت و درمان است که ارتباط مستقیمی با سلامت انسان ها دارد و وظیفه خطیر حفظ و اعاده ی سلامتی را برای جامعه انسانی بر عهده دارد. در سازمان های رقابتی امروز، فقط سازمان هایی قادر به ادامه حیات هستند که کارآیی خود را ارتقاء دهند. لذا لازم است بیمارستان به عنوان یکی از این نوع سازمان ها جهت ارتقای کارآیی خود، وضعیت سلامت روانی کارکنان به ویژه کادر درمان را مورد توجه قرار دهد (قلیان، ۱۳۸۱: ۱۱).

با توجه به مطالب ذکر شده که حکایت از گسترش و شیوع اختلالات روانی در بین کارکنان بهداشت و درمان دارد، پژوهشگر بر آن شد تا با توجه به اهمیت نقش اساسی کادر درمان در روند رسیدگی به بیماران، به بررسی سلامت روان کادر درمان با تأکید بر عامل حمایت های اجتماعی به عنوان یکی از عوامل دخیل در سلامت روان بپردازد.

۱-۴ هدف پژوهش

هدف اصلی این پژوهش " شناخت تأثیر حمایت اجتماعی و ابعاد آن بر میزان سلامت روانی کادر درمان بیمارستان " می باشد. لذا پژوهش حاضر برآنست که به بررسی موارد ذیل بپردازد:

- شناخت تأثیر حمایت اجتماعی بر میزان سلامت روان کادر درمان بیمارستان.
- شناخت تأثیر حمایت عاطفی بر میزان سلامت روان کادر درمان بیمارستان.

- شناخت تأثیر حمایت اطلاعاتی بر میزان سلامت روان کادر درمان بیمارستان.

- شناخت تأثیر حمایت ایزاری بر میزان سلامت روان کادر درمان بیمارستان.

۱-۵ اهمیت و ضرورت پژوهش

در این پژوهش، تأثیر حمایت اجتماعی بر میزان سلامت روان کادر درمان مورد بررسی قرار گرفته است. با توجه به اهمیتی که جوامع امروز برای سلامت و بهداشت روانی افراد جامعه قائل است بررسی عواملی که سلامت روان را افزایش می دهد، ضروری به نظر می رسد. یکی از این عوامل، حمایت اجتماعی است که موجب خودپنداره مثبت و احساس امنیت بیشتر در افراد می شود و در نتیجه امکان رشد و خودشکوفایی را برای آنها فراهم می آورد. امروزه ما در دنیایی زندگی می کنیم که ناگزیر به ارتباط و برخورد با دیگران هستیم. آنچه مسلم است، این است که هیچ کس قادر نیست بدون کمک و مساعدت و ارتباط با دیگران، نیازهای معمولی خود را برطرف سازد. هر چه میزان کمک و حمایت فرد بیشتر باشد، توانایی وی در مقابله و سازش با مشکلات فیزیکی، روان شناختی و ... بیشتر خواهد شد.

ارتقای حمایت اجتماعی در سازمان های بهداشت و درمان نظیر بیمارستان، جهت بهبود سلامت روان کادر درمان و سایر پرسنل بسیار مهم است، بخاطر اینکه مشکلات سلامت روانی اغلب به طور متفاوتی بر روی رفتار و عملکرد شغلی کادر درمان تأثیر می گذارد. عدم حمایت های اجتماعی در سازمان های بهداشت و درمان به عنوان پدیده مخرب، نه تنها موجب بروز آسیب های جدی جسمی و روانی در کادر درمان می شود بلکه با افزایش روند عدم حمایت اجتماعی، در نهایت منجر به بی انگیزگی، کاهش عملکرد و بازده کاری و افت کیفیت ارائه خدمات می شود. فاربر^۱ (۱۹۸۳) ایجاد سیستم های حمایتی غیر رسمی را اولین گام در جهت پیشگیری مؤثر از فشارهای روانی - شغلی دانسته و می افزاید گام بعدی در جهت فائق آمدن بر فرسودگی، ایجاد سیستم های قوی حمایت رسمی است (فاربر، ۱۹۸۳: ۴۱). کونستابل^۲ (۱۹۸۶) معتقد است: ایجاد سیستم های حمایتی قوی در محیط کار و خارج از آن، یکی از مؤثرترین روش های پیشگیری از بروز فشارهای روانی ناشی از کار به شمار می آید (کونستابل، ۱۹۸۶: ۲۰). مطالعات مربوط به رابطه حمایت اجتماعی دریافتی، این حقیقت را روشن می سازد که به طور کلی جستجوی حمایت از سوی اعضاء قابل اتکاء مثل خانواده و گروه های حمایتی از بهترین روش های انطباق با فشارهای روانی شغلی است، اما هدف از تشکیل

^۱ Farber

^۲ Constable

گروه های حمایتی، کمک به اعضای در حال رشد از سوی افرادی است که قدرت درک یکدیگر را دارا هستند. لذا سیستم های حمایتی به فرد کمک می کنند در هنگام مواجهه با استرس سریعتر به حالت تعادل دست یابند و البته در شرایط معمول نیز منبع تشویق و دلگرمی فرد محسوب می شوند (لنکستر، جانت^۱، ۱۹۸۸: ۲۹). هریس^۲ (۱۹۸۹) معتقد است که مدیران باید به طور جدی به کمک پرسنل بشتابند و شرایط و محیط کاری را با ایجاد اصلاحاتی مانند فراهم ساختن فرصت های لازم برای ارتقاء، فراهم سازی بازخورد و آموزش مهارتهای مناسبات انسانی، شناسایی و نظم بخشیدن به گروه های حمایتی رسمی و غیر رسمی و بالاخره ایجاد سیستم های قوی حمایتی، موجبات کاهش استرس و فشارهای روانی را فراهم سازند (هریس، روت^۳، ۱۹۸۹: ۱۲). با آگاهی از یافته های این پژوهش می توان فعالیتهای سازمان های بهداشتی را طوری تنظیم نمود که ضمن ارتقاء و حفظ سلامت و بهداشت جسمی و روانی کادر درمان، محیط مناسبی در جهت افزایش کارآیی حرفه ای و بهبود کیفیت ارائه خدمات بهداشتی و اجتماعی نیز ایجاد گردد. در چنین شرایطی با آموزش ارتباطات صحیح در زمینه چگونگی ایجاد سیستم های حمایتی و عملکرد و بکار بردن سیستم های حمایتی مؤثر می توان کادر درمان را در برابر فشارهای روانی تا حدی مصون نموده تا این افراد، فشارهای روانی ناشی از فشارهای شغلی خود را به محیط منزل انتقال نداده و در نتیجه بهداشت روانی خانواده و به تبع آن جامعه، از آسیب های ناشی از فشار های روانی مصون بمانند.

با توجه به مطالب ذکر شده، پژوهشگر به دنبال شناخت حمایت اجتماعی بر میزان سلامت روان می باشد تا از این طریق به راهبرهای عملی در جهت بهتر شدن شرایط درمان و فضای بیمارستان از طریق افزایش حمایت اجتماعی و ابعاد آن (عاطفی، ابزاری، اطلاعاتی) نائل آید و همچنین این پژوهش می تواند راهگشای انجام تحقیقات بیشتر در زمینه های بهداشت و درمان، سلامت روان... باشد و کمک شایانی به مددکاران اجتماعی، روان شناسان و تمام دست اندرکاران امر بهداشت در شناخت مسائل و مشکلات روحی و روانی، وضعیت شغلی و حرفه ای کادر درمان نماید. بررسی و کشف رابطه سلامت روانی و حمایت اجتماعی می تواند تأثیر و تأثر این دو را به یکدیگر گوشزد کند و مسئولان را در رابطه با افزایش حمایت اجتماعی و ارتقاء سطح سلامت روان کادر درمان تشویق کند. با توجه به اهمیت حمایت اجتماعی و میزان تأثیر آن بر سلامت روان کادر درمان و همچنین نقش آن در پیشگیری از فشارهای روانی بر آن شدیم که این عامل مهم را بسنجیم تا از این طریق گامی در جهت پیشگیری و حمایت بیشتر از این افراد برداشته باشیم.

^۱ Lancater & Jenette

^۲ Harris

^۳ Harris & ruth

۱-۶-۶ فایده پژوهش

حرفه های مربوط به بهداشت و درمان از جمله حرفه هایی هستند که انجام آن مستلزم برخورداری از سلامت روانی و توانمندی بالایی می باشند، چرا که حداکثر سازگاری و کنش مؤثر با افراد نابهنجار را در محیط های بیمارستانی می طلبد و بدین ترتیب فشار بالایی را بر منابع رویاروی فرد وارد می سازد. از جمله فواید پژوهش حاضر عبارتند از:

- فراهم آوردن داده های کاربردی جهت افزایش سطح سلامت روانی کادر درمان بیمارستان.
- شناخت و بررسی تأثیر حمایت اجتماعی بر میزان سلامت روان کادر درمانی به منظور بهره وری شغلی و حتی عملکرد های مناسب اجتماعی.
- ارائه راهکارهای لازم در جهت افزایش سلامت روانی به مددکاران اجتماعی و مشاوران و... جهت استفاده در فرایند مددکاری و مشاوره.

در جوامع امروزی که اشتغال به عنوان یکی از مسائل حیاتی در زندگی انسان مطرح است، مسائل و مشکلات انسان ها نیز در این حیطه دارای تنوع و اهمیت بسیاری می باشد. از آنجا که یکی از حیطه های اصلی کار مددکاران اجتماعی و مشاوران، ارائه راهنمایی شغلی و حرفه ای است، لذا داشتن اطلاعات دقیق از جوانب و ویژگی های مشاغل مختلف و اثرات آن بر سلامت جسم و روان افراد، می تواند کمک مؤثری به آنها در رابطه با شناخت مشاغل و نهایتاً ارائه برنامه هدایت شغلی کند. همچنین در صورت بروز مشکلات و مسائل شغلی برای افراد شاغل، می تواند به مددکاران اجتماعی و مشاوران، اطلاعات علمی و عینی در زمینه ماهیت و اثرات آن شغل عرضه نماید تا آنان بتواند سریعتر و دقیقتر در زمینه حل مشکل اقدام نماید. در واقع با شناسایی این گروه های در معرض خطر، می توان زمینه را برای ارائه اقدامات یاری بخش جهت افزایش سلامت روان آنها فراهم سازیم. در نهایت با استفاده از داده های این پژوهش، قادر به گزینش درست افراد بر پایه ی اصول روانشناختی و به دور از سوءگیری خواهیم بود و می توان یک الگوی مناسب را برای آینده جهت ارتقاء کیفیت خدمات کادر درمان تهیه و اجرا نمود.